

2017-05-09

TJÄNSTESKRIVELSE
AFN 2017/46

Arbets- och företagsnämnden

Yttrande över promemorian Ds 2017:11 Ändrade regler om retroaktivitet avseende efterlevandestöd

Förslag till beslut

1. Arbets- och företagsnämnden föreslår kommunstyrelsen att anta förslag till yttrande över ”Ds 2017:11 Ändrade regler om retroaktivitet avseende efterlevandestöd” enligt bilaga till tjänsteskrivelsen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Sammanfattning

Med anledning av de senaste årens kraftiga och oförutsedda ökning av antalet beviljade efterlevandestöd till barn, och framför allt en ökning av retroaktivt utbetalt efterlevandestöd för den grupp där ansökan krävs, har förmånen setts över. I de kartläggningar och utredningsarbete som föregått ovannämnda promemoria föreslås att retroaktiviteten för efterlevandestöd görs mer enhetlig förmånen underhållsstöd. Promemorians föreslagna lagändring innebär att efterlevandestödets retroaktiva tid för utbetalning minskas från två år till en månad, vilket är underhållsstödets nuvarande retroaktiva tid för utbetalning.

Efterlevandestödet är ett grundskydd och en statlig utfyllnadsförmån till barnpensionen. Syftet med efterlevandestödet är att garantera barnet en lägsta rimlig levnadsstandard. Den retroaktiva tiden för utbetalning av ersättningen är två år från ansökningsmånaden. Särlevande föräldrar är underhållsskyldiga sina barn tills att de fyller 18 år. Barn till särlevande föräldrar garanteras via underhållsstödet en viss försörjning om en förälder som ska betala underhållsbidrag till barnet inte uppfyller den skyldigheten. Den retroaktiva tiden för utbetalning av ersättningen är en månad från ansökningsmånaden.

Utredningen bedömer att den föreslagna regeländringen om förkortad retroaktivitet för utbetalning av efterlevandestöd inte innebär några ökade kostnader för kommunerna. Utredningen uppger däremot att det för ett litet antal barn som bor med en vårdnadshavare och som beviljats efterlevandestöd retroaktivt kommer kommunerna inte i framtiden att kunna återkräva försörjningsstöd som betalas ut som förskott på förmån för en längre tid tillbaka än en månad före ansökningsmånaden.

Utredningen bedömer att regeländringen kommer innebära en besparing för staten med cirka 70 miljoner kronor år 2018 och 44 miljoner kronor år 2019. Utredningen bedömer vidare att förslaget inte leder till att barn diskrimineras på grund av kön, nationalitet eller ursprung då det jämställer alla barn där ansökan för efterlevandestöd krävs.

Ärendet

Nacka kommun ska yttra sig över remiss Ds 2017:11 Ändrade regler om retroaktivitet avseende efterlevandestöd. Utredningen föreslår en ändring i 77 kap. 16 § avseende socialförsäkringsbalken vad gäller begränsning av den retroaktiva utbetalningen av förmånen efterlevandestöd från två år till en månad i de fall där ansökan krävs.

Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten har på regeringens uppdrag kartlagt hur nyanlända flickor och pojkar, vars ena eller båda föräldrar är avlidna eller saknas, söker underhållsstöd respektive efterlevandestöd. En skillnad som särskilt lyftes fram var den mycket stora skillnaden för retroaktiv ersättning som finns mellan stöden. För underhållsstöd är denna tid en månad och för efterlevandestöd två år. Med anledning av det som framkom i kartläggningen har en arbetsgrupp inom Socialdepartementet utrett regelverket för efterlevandestöd. Syftet har bland annat varit att barn vars ena eller båda föräldrar är avlidna och barn till särlevande föräldrar ska få ett mer enhetligt skydd. Arbetsgruppens förslag syftar även till att minska incitamentet till att lämna in felaktiga uppgifter samt fortsättningsvis säkra att efterlevandestödet ger en grundtrygghet för barnet.

Om förmånerna

Ett barn har rätt till barnpension om barnets ena eller båda föräldrarna har avlidit. Barnpension är en intjänad förmån, det vill säga, en förutsättning för att kunna få barnpension är att föräldern tjänat in pensionsbehållning för inkomstpension. Barn som inte får eller får låg barnpension har rätt till efterlevandestöd. Efterlevandestödet är ett grundskydd och en utfyllnadsförmån till barnpensionen. Syftet med efterlevandestödet är att garantera barnet en lägsta rimlig levnadsstandard. I de fall där barnets avlidne förälder eller avlidna föräldrarna inte varit bosatt i Sverige krävs en ansökan om efterlevandestöd. Den retroaktiva tiden för utbetalning av ersättningen är två år från ansökningsmånaden. Barnpension och efterlevandestöd kan lämnas till barn under 18 år, men om den unge studerar med rätt till förlängt barnbidrag eller studiehjälp kan ersättning betalas ut längst till och med juni månad det år den unge fyller 20 år

Särlevandeföräldrar är underhållsskyldiga sina barn tills att de fyller 18 år, eller, om barnet studerar på grundskole- eller gymnasienivå, tills barnet fyller 21 år. Barn till särlevande föräldrar garanteras via underhållsstödet en viss försörjning om en förälder som ska betala underhållsbidrag till barnet inte uppfyller den skyldigheten. Den retroaktiva tiden för utbetalning av ersättningen är en månad från ansökningsmånaden.

Då det är svårt att fastställa om ett nyanlänt barns ena eller båda föräldrar är avlidna kan handläggningstiden för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten dra ut på tiden. Sammantaget kan handläggningstiden och den 2 åriga retroaktiviteten för utbetalning av efterlevandestöd vid ett beslut om förmånen då innebära att höga belopp betalas ut. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten har pekat på att det på grund av skillnaden i retroaktivitet mellan underhållsstöd och efterlevandestöd, och att det därmed kan betalas ut höga belopp för efterlevandestöd, kan innebära att sökanden ges ett incitament att lämna in felaktiga uppgifter för att få den ersättning som ger högst ersättning.

Enligt uppgift från Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Migrationsverket visar det sig att de barn som kommer till Sverige som ensamkommande eller tillsammans med en asylsökande förälder får sin grundtrygghet och försörjning på annat sätt under den tid som det retroaktiva efterlevandestödet avser.

Ekonomiska konsekvenser

Under de senaste åren har de statliga utgifterna för efterlevandestöd oförutsett ökat samtidigt som utgifterna för barnpension har minskat. År 2015 utbetalades cirka 697 miljoner kronor i barnpension och 208 miljoner kronor i efterlevandestöd. År 2016 var utgifterna för barnpension 693 miljoner kronor och för efterlevandestödet 218 miljoner kronor. Ökningen beror främst på att fler barn än tidigare, vars avlidne förälder eller föräldrar inte varit bosatta i Sverige vid dödsfallet, ansökt om och beviljats efterlevandestöd.

Pensionsmyndigheten genomförde 2016 en kartläggning av 150 ärenden där efterlevandestöd beviljats. I denna framkom att kommunen begärde utbetalning av retroaktivt beviljat efterlevandestöd i ungefär en tredjedel av ärendena, dessa gällde endast de kostnader som kommunen haft för försörjningsstöd för barn som bor med en vårdnadshavare. Kommunen hade inte i något av de kartlagda ärendena begärt utbetalning av efterlevandestöd för ensamkommande barn som var placerade enligt socialtjänstlagen (SoL). Enligt utredningen råder det oklarheter om det i dessa fall finns en laglig rätt att begära utbetalning av efterlevandestöd från Pensionsmyndigheten samt att kommunen ofta inte får reda på att ett barn som får sin omsorg enligt SoL ansökt om och beviljats efterlevandestöd. En annan viktig förklaring till att kommunen inte begär utbetalning av retroaktivt beviljat efterlevandestöd i dessa fall är att kommunerna ofta får ersättning från Migrationsverket för sina kostnader för dessa barn. Detta innebär enligt utredningen att förslaget att förkorta den retroaktiva tiden för ersättning från två år till en månad från ansökningsmånaden inte kommer att påverka kommunens kostnader för de barn som är placerade enligt SoL.

Utredningen uppger däremot att det för ett litet antal barn som bor med en vårdnadshavare och som beviljats efterlevandestöd retroaktivt kommer kommunerna inte i framtiden att kunna återkräva försörjningsstöd som betalas ut som förskott på förmån för en längre tid tillbaka än en månad före ansökningsmånaden. Genom regeländringen om förkortad retroaktiv utbetalning för efterlevandestöd, från två år till en månad, kommer kommunerna

fortsatt kunna begära utbetalning av efterlevandestöd motsvarande beviljat försörjningsstöd för den period som gäller för handläggningstiden från ansökan till beslut.

Vidare bedömer utredningen att den föreslagna regeländringen om förkortad retroaktivitet för utbetalning av efterlevandestöd inte innebär några utökade kostnader för kommunerna. Utredningen bedömer att regeländringen kommer innebära en besparing för staten med cirka 70 miljoner kronor år 2018 och 44 miljoner kronor år 2019.

Konsekvenser för barn

Den lagändring som utredningen föreslår syftar till att uppnå en större enhetlighet mellan underhållsstöd och efterlevandestöd, minska incitamentet till att lämna in felaktiga uppgifter samt fortsättningsvis säkra att efterlevandestödet ger en grundtrygghet för barnet. Utredningen bedömer att förslaget för en mindre grupp barn kan innebära en minskad trygghet och självständighet men att detta måste vägas mot att de barn som berörs av förslaget ofta fått sin försörjning ordnad via socialtjänsten under aktuell tid. Utredningen bedömer vidare att förslaget inte leder till att barn diskrimineras på grund av kön, nationalitet eller ursprung då det jämställer alla barn där ansökan för efterlevandestöd krävs. Utredningen har haft ett tydligt barn- och anti-diskrimineringsperspektiv.

Bilagor

1. Förslag till yttrande.
2. Remiss Ds 2017:11 Ändrade regler om retroaktivitet avseende efterlevandestöd.

Pia Stark
Enhetschef
Etableringsenheten

Nina Bäckström
Kvalitetsutvecklare
Etableringsenheten